

AZERBAIJAN MAKAMLARINDAN OLAN SEGÂH'IN TÜRK MÜZİĞİ İLE KARŞILAŞTIRMALI TAHLİLİ

Yavuz ŞEN *
Ülkü Sevim ŞEN**

zerbaycan halk müziğinde yedi ana makamdan biridir. Kelime anlamı, Farsça'da, se: üç, gâh: Vaziyet, mekân, mevki, demektir. Segâh makamı dinleyenler üzerinde sevgi, muhabbet, aşk gibi duygular yaratır. Bu bakımdan makamın kullanma alanı ve maksadı anlaşılmış olur. Azerbaycan'da

Segâh makamının diğer yörelere göre daha çok versiyonu vardır. Bunlardan Hariç Segâh, Zabul Segâh, Mirza Hüseyin Segâhı ve diğer çeşitleri sadece Azeri halkına özgüdür. Bütün bu segâhlar içinde *mi* perdesinde karar veren "Zabul Segâh: Orta Segâh" esas tutulur. Bu bakımdan diğer tonlarda çalınan Segâhların hepsi Orta segâhın versiyonudur. Değişik segâhlardan *si* kararlı olanına "Hariç Segâh", birinci oktavdaki *la* kararlı olanı "Mirza Hüseyin Segâhı", birinci oktavdaki *sol* kararlı olanına da "Haşim Segâh" adı verilir. Halk arasında bu Segâha Yetim Segâh da denilmektedir.¹

* Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Müzik Bilimleri Bölümü Öğretim Elemanı.

** Erzurum Rıfıkı Salim Burçak AKM ve Kız Meslek Lisesi Müzik Öğretmeni
¹ ÖNALDI, Şenel; *Türk Musikisinde Kompozisyon Tahlil ve Makam Nazariyatı*, Atak Yayınevi, s.96-100. İstanbul, 1983.

Segâh Makamı Ses Sırasındaki Perdelerin Görevleri

Segâh makamındaki bütün perdeler karara hizmet etmez. Ancak bütün perdeler dolaylı olarak karar sesi ile ilişkilidir. Segâh makamında karar sesi üçüncü derecede *do* sesi ile bağımlıdır.

Si sesi esas tonun alt yardımcı sesidir. Bu perdenin görevi adından da anlaşılacağı gibi sesi taşıyarak esas tona götürmektir. İtici bir görevi olan bu sestten sıçrama yapılmaz.

Do, karar sesinin alt üçlüsüdür ve ana sestir. Bu perdeden kararın üst taşıyıcı sesine ve karar sesine sıçrama yapmak mümkündür. *Re* sesinin hiçbir görevi yoktur. Başlangıç cümlesinde birkez kullandıktan sonra bu perde naturel olarak birdaha kullanılmaz.

Re sesi sınır sesidir ve bu perdeden sıçrama yapılmaz.²

Azeri Müziğinin ana makamlarından olan Segâh makamını Azeri folkloruna ait olan “Evleri Var Hana Hana” isimli iki dörtlük usüllü türkü üzerinde inceleyeceğiz.³

Men küil ol - dum. ay a - man. ay a - man. ya - na ya - na. na.

Yay - li - ge - nin ya - nı bu - ta.

Me - ni sal - dın ay a - man ay a - man. ya - nar o - da. da.

Yarım ses değişerek görev yapar. *Mi* sesi, makamın karar perdesidir. Bu perdeden yukarıya doğru *do* sesinin beşlisi olan *sol*'e, aşağı doğru ise *do* sesine sıçrama yapabilir. *Fa* üst yardımcı sestir. Bu sestten yukarı doğru *do* sesinin beşlisi olan *sol*'un üst yardımcı sesine yani *la*'ya ve tam dörtlüde *sol* sesine tamamlanmak üzere atlama yapılabilir. Bunun dışında yapılan

² ŞEN, Yavuz, “Azerbaycan Halk Müziğinin Yedi Ana Makamı Üzerinde Bir İnceme”, K.T.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, s.26-27, Trabzon, 1998.

³ TURHAN, Salih; Azerbaycan Halk Mahnıları 1, Yükseköğretim Kurulu Matbaası, s.49, Ankara, 1993.

Türk müziğindeki Segâh'ın ilk dört sesi ile karşılaştırıldığında yaklaşık bir Segâh etkisi iki dizide de gözlenebilir.

Fakat Türk müziğine ait Segâh makamındaki *si koma bemol* ve *mi koma bemol* göz ardı edilemeyeceğine göre "iki tür müzikteki Segâh makamları birbirinin aynıdır" denilemez.

Yukarıda notası verilen eser, *si* kararlı olarak ifade edilmiş ve güçlüsü olan *re* sesi ile başlamıştır. Hareketli bir hava ile ilerleyen ezgi küçük bölümler halinde *re* güçlü sesinde asma kalıplar yaparak devam etmiştir. Eserde yine güçlü sesinde asma kalış yapan bir meyan bölümü de yer almıştır. Nakarat özelliği gösteren bir tekrar bölümü ile eser tamamlanmıştır.

KAYNAKÇA

HACİBEYOV, Üzeyir; *Azerbaycan Halk Musikisinin Esasları*, Yazıcı Neşriyat, Bakü, 1985.

ÖNALDI, Şenel; *Türk Musikisinde Kompozisyon Tahlil ve Makam Nazariyatı*, Atak Yayınevi, İstanbul, 1983.

ÖZKAN, İsmail Hakkı; *Türk Musikisi Nazariyatı ve Usûlleri*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1990.

ŞEN, Yavuz; "Azerbaycan Halk Müziğinin Yedi Ana Makamu Üzerinde Bir İnceleme", K.T.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Trabzon, Aralık 1998.

TURHAN, Salih; *Azerbaycan Halk Mahnıları 1*, Yükseköğretim Kurulu Matbaası, Ankara, 1993.